סוכות

א היסטאריש - וויסענשאפטליכע אפהאנדלונג.

סוכות איז זייער א פראקטישער יום טוב, ווייל מען עסט דאן כמעט גאנצע אכט טעג יום־טוב'דיגע מאכלים.

געגוי צו באשטימען ווען עס פאלט סכות איז שווער, פונקט ווי עס איז שווער צו באשטימען וויפיעל יאר א מיידעל איז אלט... נאר מערסטענטיילס געפאלט סוכות אום סוכות־צייט.

צום סוכות'דיגען יום טוב גרייטען זיך די מענער פון נאך יום־כפור אן, ווייבער דאנענען מאכען די סוכות־פארבאריטונגען א שטיק פריהער. נאך פאר ראש השנה נעמען זיי זיך פוצען די מענערשע קעשענעס.

צו זיצען אין סוכה איז נישט תמיד באקוועם, נאר לויט ווי פאכלייט האבען פעסטגעשטעט, איז פיעל באקוועמער צו זיצען אין סוכה איידער אין תפיסה.

סוכות, ווי באוואוסט, טיילט זיך אויף ערשטע און אנדערע טעג, מיט א חול המועד אין דער מיטען.

א סך קולטור־פארשער ברעכען זיך די קעפ: צו וואס נוצט דער חול־המועד? און פארוואס גראד זענען די ערשטע טעג פאר די אנדערע טעג? צי קען דען ניט זיין פארקערט?...

נאר העכסט וואר שיינליך איז די סיבה דערפון דאס, וואס דער לוח הייסט אזוי. מעגליך, אז ווען נישט דער לוח וואלט סוכות אויסגעפאלען אין די זעלבע טעג וואס פסח.

ערב סוכות איז מען זיך נוהג צו דעקען דעם דאך מיט סכך. קיין סכות'דיגע חובות קען מען מיט סכך ניט דעקען.

אין סוכה זיצען דאס הוב בלויז מענער.

ווען ווייבער וואלטען געזעסען אין סוכה, וואלט די ארבייט ביים שטעלען די סוכה געווען א שווערערע: מען וואלט געדארפט אריינשטעלען אין די סוכות טואלעט־טישלאך און אויפהיינגען שפיגלען...

ימים טובים געדאנקען

פון הרב הלל יעקב הורוויץ.

האסט ראש השנה גאט געבעטען,
האסט יום כפור אויך געפאסט.
צייג, האסט ניט געמיינט צו שפעטען,
האסט קאמעראדשאפט נישט געשפאסט.

דיינע תפילות וועט גאט הערען
און דיר געבען דיין פארלאנג,
אויב דו וועסט אים נאר ניט שטערען
דורך דיין יצר־הרע שלאנג.

מענש, דיין לעבען איז סימבאליש,
ווי א סוכה מאכטלאז שוואך,
ווייפיעל רייכטום האסט געזאמעלט —
איז עס בלויז א סוכה־סכך.

אט געגרינט און שוין פארטריקענט,
און געשליידערט פונ'ם ווינט,
און אויב עס לייכטען דורך זיך שטערען,
אויף דער רעגען דארף רינט . . .

און ווי הויך דו זאלסט זיך שטייגען,
ווי דער לולב־בוים דו בליסט,
אדער ווי דער אתרוג אראמאטיש,
דו ביסט בא'טעמ'ט און באזיסט.

און ווען דו ביסט אריסטאקראטיש,
עס שפריצט פון דיר א מיר־טען־דופט —
רופט זיך דאך ניט בעלי־בתיש,
צו שטאלצירען מיט איינגענער לופט.

האלט זיך קיינער מער ניט חשוב
מיט ענגאאיסטישער מחשבה —
אלע האט איין גאט באשאפען:
אתרוג, לולב, הדס, ערבה.

דאס האריץ

א היגער גביר האט זיך דערפיהלט ניט גוט, האט ער געהייסען רופען א דאקטאר. איז געקומען דער דאקטאר, באטראכט דעם פאציענט און געזאגט:

— איך פארזיכער אייך, מיין הער, אז איר זייט פולשטענדיג געזונט. דער ארגאניזם אין אן אייזערנער, דאס האריץ פונקציאנירט, אזוי, אז בעסער דארף מען ניט.

— א, הער דאקטאר! — האט זיך אפגערופען דער גביר, — עס איז ניט קיין וואונדער, וואס דאס האריץ איז אין אר־דענונג, איך האב עס אין לעבען זייער־ווייניג געגוצט.

ניט געפערליך

— וואס טוט דיין ווייב? איז זי טאקע אזוי געפערליך?

— ניין, זי איז צו קראנק צו זיין געפערליך.

א ווייב בלייבט א ווייב!

א בילדעל פון סאוויעט רוסלאנד.

נאכ'ן רוסישען פון נ. מעלניק.

דער ריכטער האט שארף אנגעקוקט די באשולדיגטע. צוויי זענען זיי געווען: א פאר־פאלק. זיי ווערען באשולדיגט אין באטריבען א געהיים־ברייזעל. "הייסט עס, פרעגט דער ריכטער, איהר באשולדיגטער, ווילט נישט אנערקענען אייער שולד?"

"ניין, ענטפערט דער באשולדיגטער: "איך אנערקען זיך נישט... זי איז אלץ שולדיג, און זי איז פאראנטווארטליך פאר'ן געריכט, איך ווייס גארנישט פון גאנצען עסק".

"ערלויבט נאר, וואונדערט זיך דער ריכטער: "וואס הייסט, איהר ווייסט נישט? — איהר וואוינט מיט אייער ווייב אין איין דירה און איהר ווייסט נישט, מיט וואס אייער ווייב באשעפטיגט זיך?"

"איך ווייס נישט, בירגער ריכטער, איך ווייס נישט. זי איז אין אלץ שולדיג".

"קאמיש!" — זאגט דער ריכטער און קוועטשט מיט די פלייצעס — "באשולדיגטע", ווענדעט זיך דער ריכטער צו דער פרוי: "וואס וועט איהר דערצו זאגען?"

"אמת, נאטשאלניק ריכטער, אמת... איך בין אין אלץ שולדיג, מיר באנישט, ער האט מיט'ן גאנצען ענין גארנישט צו טאן".

"בירגערין", זאגט דער ריכטער: "אויב איהר מיינט אז אזוי ארום וועט איהר ארויסדרעהען אייער מאן פון פאראנטווארטליכקייט, האט איהר א טעות — דאס געריכט וועט אלץ דערגעהן, איהר פארשלעפט נאר די זאך. נישט מעהר, איבערלייגט זיך גוט. איך קען דאס ניט גלויבען, אז א מאן, וועלכער וואוינט אין איין דירה מיט זיין ווייב, זאל נישט ווייסען, וואס זיין ווייב טוט, איהר לעבט נישט מיט איהם, צי וואס?"

די באשולדיגטע שווייגט. דער מאן שאקעלט א צופרידענער מיט'ן קאפ.

"אט דאס איז עס טאקע", זאגט ער. "איך לעב נישט מיט איהר. אנדערע מיינען, אז איך לעב. אבער עס איז נישט אזוי — זי איז אין אלץ שולדיג".

"איז דאס אמת, וואס ער זאגט? — פרעגט דער ריכטער ביי דער באשולדיגטער.

"אמת, אמת, מיך אליין באשטראפט, נאטשאלניק־ריכטער. ער איז נישט שולדיג".

"אזוי גאר?" — ווענדעט זיך דער ריכטער צום מאן:

"איהר לעבט נישט מיט איהר, שטימט נישט מיט'ן כאראקטער, וואס?"

"מיט'ן כאראקטער, בירגער־ריכטער, מיט'ן כאראקטער... און איבערהויפט זי איז עלטער פון מיר... און... און..."

"וואס הייסט עלטער? — פראטעסטירט די באשולדיגטע: — ווי אזוי בין איך עלטער, אז מיר זענען ביידע "רעוועטניקעס", אין די זעלבע יארען... מיט איין מאנאט אין גאנצען בין איך עלטער פון איהם, בירגער־ריכטער".

"אמת, אמת". — זאגט דער מאן — נאר מיט איין מאנאט עלטער, דאס האט זי ריכטיג געזאגט, בירגער־ריכטער, אבער פאר א ווייב איז א חודש א יאהר... בפרט נאך אין די יאהרען... אריבער די פערציג...

"ער זאגט א ליגען", קאכט זיך די באשולדיגטע. "נאר נישט קיין פערציג"...

"נו, און אז נאך נישט די גאנצע פערציג?... פאר א ווייב איז ניין און דרייסיג יאהר אויך נישקשה פון אן אלטער, די האר שוין אביסעל גרוילאך, און איבערהויפט"....

"וואס איבערהויפט?" — רעגט זיך אויף די באשולדיגטע. "דער ארויס אין גאנצען, נישט מיט האלבע ווערטער... נישטא וואס מיך צו פארשעהמען פאר'ן גאנצען עולם... וואס איבערהויפט?"...

"גארנישט, מארושקא, איך זאג עס גלאט אזוי... איך מיין איבערהויפט די הויט איז שוין נישט די זעלבע... און קייטשען אויס'ן פנים... פערציג יאהר... איך לעב נישט מיט איהר — בירגער־ריכטער".

דער אתרוג

פון גראה קאל

ענגלאנד, פראנקרייך און איטאליען,
פיילען, טשעכען און סלאוואקען,
אלע גרייטען די לולבים,
וועלכע רוישען, וועלכע קנאקען . . .

קיינער איז דאך נישט צופרידען
מיט זיין אתרוג'ל דעם זיסען,
ליטע קלאגט זיך, אז דעם "פטום"
האט איר פיילען אפגעביסען.

דייטשלאנד האט א שענעם אתרוג
שטארק געצערטעלט און געהיט,
דאך, עס פעהלט ביי איר דער "פטום",
וואס מען רופט עס: "רהיין געביט".

אהן דעם פטום, ליבע ברידער
נאך די אלע גוטע זאכען,
איז דער שענער אתרוג פסול,
און מען טאר קיין ברכה מאכען . . .

איין זאך גאר, א שענע מיידעל,
פול מיט לעבען, פול מיט ריטם,
אויב זי האט א סך דאלארען,
איז זי כשר אהן א פטום . . .

קוויטלאך

(אזא מין פלוידעריי.)

אריבער דער יום הדין, אריבער דאס די פארמערס טיילווייז רעגען, די אייטיילען פון קוויטלאך רבותי! מעגען מיר געגטימער פון די זומער פלעצער קיין רעטאקע זיך פרעהרען, טאנצען, טרינקען, קושען די תורה און אלע אנדערע "זי"ס", געמעטען פאר גרויסע קעלטען און פרעסט, וועלכע מיר קושען א גאנץ געהענדיגען יאהר. אריבער די טעג פון מורא פאר — פאר וואדרימען, הייסען וועטער... די לאיערס, אז מענשען זאלען זיך פאגט'ן, די שהכנים אז באים זאלען וועלען חתנים ווערען, די מסדר קדושינס אז מען זאל הייראטען... די דענטיסטען, אז מענשען זאלען האלטען די צייהן אויף דער פאליצע... בוטלעגערס, אז די גרענד דזשורים זאלען ווי קרח אויפגעזונקען וועגען... די היטער פון געזעץ האבען געבעטען, אז מען זאלען קיין היטער איבער זיי ניט זיין....

יא, אלע האבען בקשות צום בורא געשיקט, אבער מען דארף א בורא זיין צו קאנען יעדערע'ס בקשה באווילינגען און אלע זאלען צופרידען זיין...

ווי אזוי אן ענגלישע צייטונג באשרייבט א אידישען יום טוב

— מארגען הוילט זיך אן דאס אידישע ניי יאר. אויף אידיש הייסט דער יום טוב דזשעם קיפער. דער דאזיגער יום טוב איז ניט קיין קלענערער יחס, ווי אונזער קריסטמעס. ביי פרומע אידען ווערט דער יום טוב געפייערט מיט גרויס צערעמאניע. פונקט ווי מיר האבען א קריסטמעס בוים, אזוי האבען די אידען ביי זיך אין הויז א פאלמע, און אלע אידען אפילו די בייבי דארפען שאקלען מיט דער פאלמע. און דאס איז א סגולה צו פארטרייבען בייזע רוחות. מיט דער פאלמע נעמט מען אויך מיט אין האנט אריין א גרייפ־פרוכט, וואס קומט אדער פון פאלעסטינע אקער אויש פון קאפריסין. א גאנצע וואך דארף מען ביים עסען טרינקען פיער גלעזער ווייין און מען פארבייסט מיט ברויט און האניג.

אין יעדער הויז שפילט א גאנצע וואך דער "שופר", אן אינסטרומענט אזא, וואס איז ענליך צו א סאקסאפאן אדער דזשעז אינסטרומענט.

דער ליז זאנט

ג ל י ק: — א בלינדע זאך, וואס האט ליעב ארייגצוקריכען צו אזעלכען וואס איז עס ניט ווערט..

ד א ג ח: — אזא זאך, וואס יעדער־ער קלערט, ווי אזוי פטור צו ווערען פון דעם.

ח ו נ ף: — אזא מענש, וואס קען שמייכלען זיס, אפילו ווען ער רעדט בי־טערע ווערטער.

כ ל ל ־ ט ו ע ר: — אזא קלאס מענשען, וואס טיילען זיך אויף דריי סארטען: שלעכטע, ערגערע און נאך ער־נערע.

כ ב ו ד: — אזא זאך, וואס א בעל־גאוה האט ליעב און אן עניו האט ניט פיינט.

ל ע ב ע ן: — אויב מען נעמט עס זיך אליין, האט מען עס שוין מער ניט.

מ ס ח ר: — דאס זעלבע, וואס א זייפען־בלאז: עס איז גוט אזוי לאנג ביז עס פלאצט ניט.

מ צ ב ה: — א סך מאל א פאל־שער מיטעל פאר אזעלכען, וואס גע־פינט זיך שוין אויפ'ן עולם האמת.

ש ו ט ח: — אזעלכער, וואס שטעלט זיך פאר מיט זיין חכמה.

ש ו ח ד: — אזא סארט געלט, וואס געהט איבער פון שלעכטע הענט אין נאך ערגערע.

א מעשה אן אן עק

כ'קען א ווייבעל — הייסט זי גאלדע,
איז דאס איינמאל שוין א גאלד;
האט א צונג — איז עס אויף שרייפען,
טאג, ווי נאכט — זי מאלט און מאלט . . .
ס'איז א "לעבעדיגען ציימונג",
מיט א שרייענדיגען קאפ,
און ביי יעדען איינעם ווייס זי,
וואס עס קאכט זיך אין זיין טאפ;
תמיד האט זי צו דערציילען
אן א סוף און אן א ברעג,
און עס רעדט זיך, רעדט זיך, רעדט זיך —
ס'איז א מעשה אן אן עק . . .

ס'הערשט אין לאנד א גרויסער קריזיס,
וועלכער דריקט אונז, דריקט און פרעסט;
אלע סוחרים "פראטעסטירען",
נאר עס העלפט ניט דער פראטעסט.
ער, דער קריזיס, איז דער הערשער
אויפ'ן אינערליכען מארק,
אלע, אלע מאכען "פליטה",
ער בלויז זיצט אויף אונזער קארק,
און ער טראכט גארניט אנטלויפען,
ווייל ניט נעמען גאר די וועג,
און ער ציט זיך, ציט זיך, ציט זיך —
ס'איז א מעשה אן אן עק . . .

לצנות

ליבער מר. רעדאקטאר!

צו מיר שרכנ'ט זיך, צום נייעם יאהר א סוחר און א חזן, וועמען זאל איך בעסער נעהמען?

ענטפער: — נעקמט ביידען: ווען איהר וועט ביים ערשטען שטארבען פון הונגער, וועט אייך דער צווייטער מאכען אן "אל מלא רחמים".

א באווייבטער זאגט

אז איך ווער עלטער מיט א יאהר, פארשאפט עס מיר וועניג שמערצען. ווייל מיין ווייבעל באמיהט זיך שוין זי זאל עס מיר פארקירצען.

אויס פארטייאיש

(א בחור צום נייעם יאהר)

איך שווער צום נייעם יאהר,
אויס פארטייאיש, איך ווער קלאר,
אומפארטייאיש ווער איך צו אלעס,
א חוץ צו ווייבלאך און צו כלה'ס.
אומפארטייאיש ווי דער "איקאר",
וועל איך זיין צו יעדען גוטען
ביסעל ליקער . . .

מיסעס לעבען, בלאפט ניט

איבער מחזור טיעף געבויגען,
מיט פארוויינטע, רויטע אויגען,
שטעהט זיך מרס. ביילע בעט.
און שלאגט אין הארצען זיך אל חטא,
"ווי מיר מוחל, בורא גרויסער,
איך בין באגאנגען זעהר פיעל זינד,
אבער פארגעבען וועסטו, פאטער,
דאך, ווי זאגט מען, דיינס א קינד...

און מען ענטפערט איהר פון אויבען...
ניט געבלאפט נאך מרס. לעבען,
איהר געזינדיגט?
ניט געשטויגען, ניט געפלויגען,
עס קאן ניט זינדיגען א ווייבעל,
וואס אויף דער פליצע טראגט א פעקעל,
און א בעלמע אויף די אויגען . . .

א ק ש י א

— מערקווירדיג, אויף יעדער זינד אין דא אן "על חטא", נאר גנבת ווערט אין "על חטא" גארנישט דערמאנט, היתכן?

— וואס פארשטעהסטו נישט: דער גנב האט, מסתמא, דעם דאזיגען "על חטא" אויך ארויסגע'גנב'עט.

פראגען צום ליז

אז מיין שווייגער איז אויף יום־טוב אוועקגעפארען, צי דארף איך נאך עסע א המוציא מיט האניג?

אז איך לייען זיך אן מיט וואסער־ריגע ארטיקלען, צי דארף איך נאך בענ־שען "גשם"?

איך בין א פארטיי־פירער, צי דארף איך זאגען "יתן רצון שנהיה לראש ולא לזנב"?

אין בין א "האנט" אין קארטען, צי דארף איך זאגען "הנתן יד לפושעים"?

יאהרען! יאהרען!

פון אבעלע.

יארען! יארען,
אלטע יארען,
נייע יארען,
עס שפייט די צייט
מיט טעג און יארען,
און דאס לעבען
האלט אין פארען . . .
באדג ארויף,
און באדג ארונטער,
זיינגט זיך לידער
און קרעבצט אונטער . . .
יארען, יארען,
ליבע יארען,
טריבע יארען,
עכטע יארען,
מיאום'ע, געמיינע
און שלעכטע יארען . . .
יארען קריבען,
יארען פליען,
יארען וועלקען,
יארען בליהען,
יארען, יארען,
איר מאכט קעלטער,
אבער פון צעהלען אייך
ווערט מען ניט עלטער.
פארצעהלען יארען
מאכט אפשר גרינגער,
אבער פון דעם
ווערט מען ניט אינגער . . .

סוכות...

(פאלקסטימליך)

פון ליפא קעסטין.

זולען עס קומט "וזמן שמחתנו",
שטעה איך תמיד און איך קוק עס,
ווי מיר זענען גאנצע מייסטערס
און ווי שנעל מיר בויען "סוכות".

ס'ווערען אויסגעבויט געצעלטען
שנעל און פלינק, ווי דורך א ביישוף,
וואו א איד נאר עס געפינט זיך
און וואו נאר א אידיש ישוב.

כ'בין געזעסען אין דער סוכה
און געזאגט דארט די "אושפיזין"...
"היט אפ, בורא, אונזער אומה
אין דעם ים פון פעלקער־ריעזען.

"אונזער פאלק, וואס וואנדערט איביג
און צושפרייט אין אלע זייטען,
קלייב עס ענדליך שוין צוזאמען...
זאל עס אויך זיין גלייך מיט לייטען!

"ס'איז נישט איינער אויסגעשטאנען,
מאכען שוין געוואלט א תל עם;
נאר... "הרחמן יקים לנו
סוכת דוד הנופלת" — — —

אין דער הויך — א בלויער הימעל,
דונק'ן סכך עם ווינקען שטערען,
און פון ערגעץ מילד און ליעבליך
לאזט א בת־קול שטיל זיך הערען:

"וואלטען אידען אזוי קענען
בויען שנעל בנינים פעסטע —
וואלטען זיי געזעסען מעכטיג,
און שוין היינט דאס פאלק דאס גרעסטע!

קיינער וואלט נישט קיינמאל וואנען
פון זיי חוזק'ן און לאבען —
און א ליאדע מינדסטע ווינטעל
וואלט קיין תל פון זי נישט מאכען!"...

א בחור זאגט

וואס ארט עס מיר, אז דאס יאהר אזוי גיך איז פארפלויגען:

וואס א יאהר אלץ העכער טוט דער נדן פריין ביי מיר שטייגען.

געדאנקען וועגען אמת

פון הערי י. האפמאן.

דער וואס באשליסט צו זאגען דעם אמת, מוז אויך באשליסען זיך אפצוזאגען פון דער ארומיגער וועלט.

* * *

נישט אלע מאל לוינט זיך צו זאגען דעם אמת. פיעל מאל איז דער פרייז, וואס מען דארף באצאלען פאר'ן זאגען דעם אמת גרעסער, ווי דער אמת אליין...

* * *

דריי זאכען קען דער מענש נישט אפלייקענען. זיי זענען: זיין געבוריט, זיין קאמף פאר זיין עקזיסטענץ און דעם טויט.

* * *

ווען מען זאל אפווענען דעם "אמת" און דעם "ליגען", ווייס איך נישט וועלכע פון די ביידע עס וואלט ארויסגע־וואיגען.

* * *

צייטענווייז איז זאגען א ליגען פונקט אזוי וויכטיג, ווי עקס־לאקס פאר'ן מאגען...

* * *

דער, וואס שטארבט נישט מיט'ן "אמת" אויף די ליפען, מיינט נאך נישט, אז ער האט אפגעלעבט זיין לעבען מיט בלויזע "ליגענס". פונקט, ווי דער, וואס שטארבט נישט מיט'ן "ליגען" אויף זיינע ליפען האט אפגעלעבט זיין לעבען מיט'ן בלויזען "אמת"...

* * *

אפילו די גרעסטע פערזיגער פון אמת זענען האלבע ליגנער טיעף אין הארצען.

* * *

זאגאר איינענע שוועסטער און ברי־דער, און די בעסטע גוטע פריינט, וואס איינער האט, דארף ער אויסזייידען צו זאגען זיי דעם "אמת", אזוי לאנג ווי די זעלבע זענען נישט מעהר, ווי מענשען...

* * *

באטש מיר אלע ווייסען, אז דער ליגען איז פאלש ווי די קאץ, דאך לויפען מיר אלע נאך אים...

א הינטישער סימן

— וואס פאר א סארט חונט איז אייער ערער?

— א פאלס־חונט.

— וואס פאר א סימן האט א־חד אויף דעם?

— ער טרעט נישט אפ די גאנצע צייט פון דער קעכן.

א גוטער ענטפער

עני: — מען זאגט, אז בעני האט מיט דיר נעהייראט צוליעב דיין געלט, כדי ער זאל קענען באצאהלען זיינע חובות.

פעני: — א גרויסער ליגען! בעני רעכענט גארניט צו באצאהלען זיינע חובות!